

Essay
Vrede en Welzijn voor Allen op Aarde

Aviel Verbruggen
www.avielverbruggen.be
Juni 2026

Vrede en Welzijn voor Allen op Aarde.

Dit is nodig en mogelijk, zoals aangetoond in het [gratis e-book](#)
Era 3 of Humanity. Shape Paradise or Slip into Hell, september 2025¹.
Het boek is weinig verspreid in het Nederlands taalgebied.

Dit essay vermeldt bevindingen zonder bewijsvoering, om een ruim publiek aan te spreken².
Eindnoten verschaffen enkele referenties en extra informatie.

Het essay bevat 3 delen.

Deel 1 beschrijft kort de belangrijkste, door mensen veroorzaakte, bedreigingen voor leven op aarde: de opwarming door het verhogen van de concentratie broeikasgassen, en de daaruit voortkomende klimaatverandering.

Deel 2 bespreekt de sleutelrol van energiewinning en -gebruik in het leven van mensen en in de ontwikkeling van samenlevingen. Drie tijdperken van menselijke beschaving zijn te herkennen op basis van de gebruikte soorten energie. We leven nu in de scharniertijd tussen het vuur & stoom tijdperk gedragen door fossiele brandstoffen en het wenkende tijdperk van elektriciteit uit hernieuwbare stromen zonlicht, wind, en water. Om klimaatcatastrofes te voorkomen, is snelle overgang geraden.

Deel 3 onderzoekt hoe de huidige mondiale realiteit kan transformeren tot de nagestreefde realiteit van de essaytitel. Daartoe is agerend denken nodig, dwars op het dominante denken vandaag en vanuit een principiële levenshouding. Een wereld van Vrede en Welzijn bekomen vereist de ontmanteling van het nu heersende neoliberalisme. Verzoeken en verwachten dat de neoliberale machthebbers vandaag zichzelf uitschakelen, is ijdele hoop en zinloos tijdverlies. Transformatieve verandering komt van onderop, zodat deel 3 toelicht hoe dit kan gebeuren.

1. Klimaatverandering bepaalt de toekomst van Allen op Aarde

In de jaren 1980 kreeg de problematische klimaatverandering aandacht in het publieke domein. In 1992 zet de Rio de Janeiro top mondiale opwarming en de gevolgen ervan op de politieke kaart: het klimaatverdrag zou *gevaarlijke klimaatverandering verhinderen*. In alle volgende jaren nemen de opwarming van de Aarde en klimaatverandering exponentieel toe. Waarom is het misgegaan? Je kan dikke boeken schrijven over politieke zwakte en activistische naïviteit, lobbyisme en administratief falen, enz. Samen genomen is het de gegroeide impact van het neoliberalisme, sinds 2025 nog verergerd door Trump-2 excessen. Wenst de mensheid een toekomst van Vrede en Welzijn, dan moet ze het neoliberalisme ontmantelen door verwijdering van zijn drie steunpijlers: fossiele brandstoffen, privé geldschepping, en media indoctrinatie.

1.1. De jaarlijkse *uitstoot* van miljarden ton broeikasgassen verhoogt hun *concentratie* in de atmosfeer, wat het warmtedeken rond de Aarde aandikt. Eeuwenlang was 280ppm de stabiele concentratie tot de industrialisatie begon in 1750, met gebruik van fossiele brandstoffen. Eerst steenkolen, na 1860 aangevuld door aardolie en in de 20ste eeuw door aardgas. Het gebruik van fossiele brandstoffen is veruit de hoofdoorzaak van de stijgende jaarlijkse uitstoot van broeikasgassen, al tot het reusachtige gewicht van minimaal 54 miljard ton in 2024.

1.2. Industrialisatie en de imperiale levenswijze³ van het rijke deel van de wereldbevolking doet de concentratie onomkeerbaar stijgen, sinds het jaar 2023 boven 420ppm⁴. De opwarming neemt navenant toe: mondiaal gemiddeld al +1°C, met +1,5°C onvermijdelijk en bij blijvende uitstoot +2°C tot +3°C in het verschiets. Rond dit gemiddelde spelen extremere temperatuurstijgingen op bepaalde plaatsen en tijden⁵. De opwarming veroorzaakt *onomkeerbare* klimaatverandering, met gevaarlijke gevolgen⁶.

- 1.3. Massaal gebruik van fossiele brandstoffen veroorzaakt de opwarming en klimaatverandering, de stijgende temperaturen op Aarde, de teloorgang van vitale ecosystemen. Hun rol is ook nefast in andere problematische milieuthema's zoals verzuring, fotochemische verontreiniging, water en bodemvervuiling, e.a. Voor veilig menselijk leven op Aarde moet het massaal gebruik van fossiele brandstoffen *onmiddellijk sterk dalen* tot omzeggens nul. Echter, het onbeperkt winnen van energie uit petroleum, aardgas en steenkolen is een hoofdbron van geldgevoel en militarisme in het neoliberale regime.
- 1.4. Neoliberaal klimaatbeleid is een ongezien leugenverhaal van onwerkbaar instrumenten zoals de EU-emissiehandel⁷, verpakt in honderden documenten en duizenden bladzijden, schimmige plannen, topbijeenkomsten, intenties, beloftes, en dies meer. Neoliberalisme kan niet bestaan zonder fossiele brandstoffen. De stijgende broeikasgasuitstoot is ook de proef op de som dat neoliberaal klimaatbeleid een fictie is.
- 1.5. Zinvol klimaatbeleid is afgeleid van energiebeleid, zelf een segment van de techno-economische maatschappelijke politiek in alle sectoren en op de vele beleidsniveaus van plaatselijk tot mondiaal. Alle activiteiten in iedere samenleving behoeven energie onder de een of andere vorm. Zonder correct beeld van de uitgebreide en verscheiden energiewereld zijn de juiste ingrepen om problematisch energiegebruik te stoppen moeilijk te bepalen. Bovendien doorkruisen Groot Geld belangen deze precaire taak, met horden lobbyisten, volgzaam politici, en hondstrouwe media. Zo continueert Groot Geld de politieke en maatschappelijke verdwazing, niettegenstaande de alarmbellen talrijker en luider klinken.

2. De sleutelrol van Energie

Energie is een onmisbaar fundament van alle menselijk samenleven. Dit essay plaatst energie op het voorplan, vanwege haar centrale rol in alle tijdperken. Tijdperk 2 van vuur & stoom uit fossiele brandstoffen loopt tegen de zelf veroorzaakte muur van klimaatverandering. Tijdperk 3 van lokale hernieuwbare elektriciteit biedt een nieuwe toekomst, maakbaar door mensen zoals ze zijn. Het is niet nodig te wachten op de verschijning van de ideale nieuwe klimaatmens. Volle aandacht voor bestaande techno-economische mogelijkheden volstaat, en vermijdt dat onderlinge culturele, ideologische, raciale, e.d., verschillen verstoringen veroorzaken in lokale samenwerking. Werkende oplossingen zijn te verkiezen boven papieren tijger administraties zonder resultaten.

- 2.1. Leven zonder energie is onmogelijk: energie begeleidt elke mens van geboorte tot dood. Gemeenschappen ontwikkelen hun beschavingen naargelang de technische mogelijkheden verruimen voor het beter benutten van meer energie. De primaire bronnen van energie zijn de gratis natuurlijke stromen voortkomend van de zon, en de gratis bereide voorraden koolwaterstoffen in de Aarde opgestapeld gedurende miljoenen jaren. Door zich de gratis voorraden koolwaterstoffen toe te eigenen op basis van hun landbezit erboven, boeken natiestaten en privébedrijven enorme *superwinsten*⁸. In het algemeen opeisen van eigendom over de stromen zonlicht en wind is niet mogelijk. Wel zijn geschikte vestigingsplaatsen voor PV-panelen of windturbines de eigendom van publieke of privé partijen. Goede plaatsen verlenen het voordeel van lagere kWh-kostprijzen.
- 2.2. Drie beschavingstijdperken⁹ zijn te onderscheiden op basis van veranderend energiegebruik. *Eén*, de millennia sinds het ontstaan van de menselijke soort. Plantaardig en dierlijk voedsel levert lichaamskracht en warmte. Getemde dieren, werktuigen en geïnstalleerde apparaten zoals waterwielen, verhogen de hoeveelheden ambachtelijk gewonnen hernieuwbare energie. *Twee*, vanaf 1750 vult ontgonnen steenkool de ambachtelijke hernieuwbare energie aan, en vervangt haar in steeds meer toepassingen. Steenkoolgebruik dringt door in de industrie, transport per trein en schip, en de ruimteverwarming. Petroleum wordt opgepompt vanaf 1850 en biedt een waaier geraffineerde producten voor transport en industrie. In de moderne steden van de jaren 1880 verschijnt elektriciteit, geproduceerd met water- en stoomturbines. Na Wereldoorlog II leveren steen- en bruinkool, zware stookolie, aardgas, afval, e.d., via verbranding de stoom voor elektriciteitsopwekking. Atoomcentrales leveren stoom via atoomsplijting. Gasturbines verbranden aardgas of lichte stookolie. Het gebruik van fossiele brandstoffen stijgt exponentieel, zo ook de uitstoot van broeikasgassen¹⁰.

Drie, op kousenvoeten sinds de jaren 1970, op waakvlam na 1985, maar grensverleggend vanaf 2008 wordt hernieuwbare elektriciteit opgewekt met PV-panelen en windturbines. Deze technieken surfen op de vele technologische vernieuwingen van de voorbije decennia, en verbeteren voortdurend met de geproduceerde kWh alsmaar goedkoper¹¹. Ze zijn het draagvlak voor een eeuwigdurend toekomstig tijdperk 3 voor de gehele wereld.

- 2.3. Tijdperk 3 functioneert energetisch met elektriciteit en warmte uit stromen zonlicht, wind, water, en aardwarmte. Kleinschalige installaties van huishoudens, gemeenschappen, coöperatieven, lokale bedrijven kunnen het overgrote gedeelte van de nodige elektriciteit en warmte leveren. Overtollige elektriciteit op sommige plaatsen en tijdstippen wordt naar vragende eindgebruikers vervoerd over elektrische netten, met opslag van energie in waterreservoirs of in batterijen als buffers.
- 2.4. De prestaties van PV-panelen, batterijen, windturbines, besturingssystemen, e.d. stijgen in efficiëntie en dalen in kostprijs. PV-technologie is kleinschalig en is ook mondiaal kleinschalig toepasbaar. Razendsnelle verspreiding van de installaties zal de uitstoot van broeikasgassen verminderen. Zulke verspreiding is haalbaar als huishoudens en gemeenschappen wereldwijd het leeuwendeel van de nieuwe installaties bouwen. Zo verwerven gewone mensen en hun lokale organisaties de energievoorziening, de belangrijkste economische activiteit in de samenleving.
Dit vraagt opboksen tegen de grootschalige centrales en tegen het verdienmodel van de elektriciteit multinationals die miljoenen kleingebruiker-laagspanningsklanten doen betalen voor hun grote winsten.
- 2.5. In ijlt tempo dient de mensheid haar tijdperk 2 van *vuur en stoom* energie te vervangen door tijdperk 3 waar hernieuwbare energiestromen direct *topkwaliteit elektriciteit* leveren. Het is nodig, wenselijk en mogelijk: hernieuwbare elektriciteit is de goedkoopste elektriciteit uit de mensengeschiedenis. Niet enkel de facturen van de huishoudens dalen, ook de sociale en milieukosten zijn gering. Met het vervangen van de installaties uit tijdperk 2 vermijdt hernieuwbare elektriciteit de sociale kosten verbonden aan de verouderde installaties en aan de brandstoffen die ze verwerken. Deze sociale kosten zijn extreem hoog, maar in tijdperk 2 worden ze afgewenteld op de zwakkeren in de samenleving en doorgeschoven naar de toekomst. Voorbeelden zijn klimaatverandering en hoogradioactief atoomafval.
- 2.6. Dit essay bouwt op vroeger en recent onderzoek over vuur & stoom energie, rationeel energie gebruik, en hernieuwbare elektriciteit. Sommige bevindingen zijn ondertussen gemeengoed, b.v. de noodzaak van een algehele vervanging van brandstoffen door elektriciteit als gebruikte energievorm. Echter, dat de elektriciteit moet en zal komen van *lokale* hernieuwbare stromen, vooral zonlicht en wind, is nog een strijdpunt. Centralistische, piramidale elektrische systemen passen in de neoliberale visie van groei en winst, met afwenteling van de vele sociale kosten op de natuur en de bevolking. De ombouw van het centraal elektrisch systeem naar het patchwork van miljoenen, later miljarden, lokale elektrische productiesystemen ontwikkelt het techno-economisch draagvlak van democratische entiteiten van onderop.
- 2.7. Veel academici, politici, neoliberale media, e.a., willen niet zien dat de uitgeputte technologie van stoomcentrales op atoomenergie extreem ingewikkeld en duur is, en *onverzekerbare risico's* inhouden¹². Ook zijn de logge atoomcentrales onverenigbaar met elektriciteitsproductie uit hernieuwbare stromen in geïntegreerde elektrische systemen waar *flexibiliteit* van productie aan belang wint. Atoomenergie is geen partner van hernieuwbare stroom, wel een tegenstander. Het conflict tussen atoomstroom en hernieuwbare elektriciteit toont zich duidelijk in "real time", de seconden-tijd van elektriciteitsproductie, of in korte tijdsresoluties van minuten tot maximaal één uur. Dan is zichtbaar hoe de productie van PV- en windstroom wordt stilgelegd om de atoomcentrales draaiend te houden. De uitsluiting van goedkope en veilige hernieuwbare productie om dure en risicovolle atoomenergie kunstmatig in leven te houden, tart alle regels van gezond economisch handelen.

2.8. De hype van waterstof H₂ is een déjà vu. Behalve kleine voorraden waterstof in de Aardkorst en oneindige hoeveelheden in het heelal, is waterstof niet gratis beschikbaar. Fabricatie van de H₂ molecule is omslachtig, duur, en gevaarlijk. De voorgestelde praktijk¹³ is topkwaliteit hernieuwbare *elektriciteit* gebruiken om schaars *zuiver water* H₂O te splitsen, voor het bekomen van de problematische *brandstof* H₂. Deze vreemde praktijk doet de wenkbrauwen fronsen van wie levenslang de opdracht had zo veel mogelijk elektriciteit te onttrekken uit brandstoffen. De hype is ook techno-economische onzin, en de waterstof boom teert louter op subsidies uit de staatskas, dit is het geld van de gewone mensen. Ook misleide lui met te veel geld en busbouwers scheuren de broek aan de hype. Opslag, transport en gebruik van H₂ zijn duur en risicovol. Door haar fysische eigenschappen en technische factoren, is waterstof een energievorm zonder betekenis. Waterstof is de blinkende schelp om de levensduur van fossiele brandstoffen te rekken.¹⁴

2.9. Zonder snelle en diepgaande veranderingen in de mondiale energiewinning en het uitbannen van fossiele brandstoffen, is gebeuzel over klimaatbeleid tijdverlies, bijzonder storend en onverantwoord vanwege de *onomkeerbaarheid* van de vele cruciale verstoringen en vernietigingen. Energie is de alfa en omega van het door mensen voortgebracht klimaatprobleem. De rol van energie verdoezelen – zoals het Akkoord van Parijs in december 2015 – is ontkenning van het klimaatprobleem. De captatie van de klimaatconferenties door de energiecorporaties was in 2015 zonneklaar. Captatie en negatie is neoliberale politiek.

2.10. Qua energie is er één correct en juist alternatief om de fossiele brandstoffen snel te vervangen: de toepassing van lokale PV-elektriciteit overal ter wereld door huishoudens, gemeenschappen, coöperatieven, kleine bedrijven als ruggengraat van de koolstofvrije elektriciteit. Dit alternatief is in ontwikkeling op veel plaatsen in de wereld. IRENA is een kenniscentrum en spreekbuis voor hernieuwbare elektriciteit. Voorbijgestreefde opties zoals atoomenergie en het bredere politiek-economische kader zijn geen onderwerp voor IRENA. Naast PV is de opwekking van lokale elektriciteit met windturbines een noodzakelijke bondgenoot. Lokaal is dan ruimer dan het dak van een huis of de reikwijdte van een gemeenschap. De kWh kostprijs van wind op land is laag; die van wind op volle zee ca. 2,5 keer hoger. De grootschaligheid op zee dient de belangen van elektriciteitscorporaties, en ontvangt subsidies.

Nog problematischer dan de grootschaligheid van wind op zee, zijn de fabels van de atoomenergie en van waterstof als laag-koolstof oplossingen. Deze fabels verslinden miljarden \$, £ en € en ze verspillen jaren uiterst kostbare tijd. Als de verkondigers van de fabels atoom- en waterstofenergie persé willen, dat zij dan alleen de facturen, inclusief de risico's dragen. ENGIE is duidelijk: het wil zo snel mogelijk zijn atoominstallaties afstoten. Daarentegen, dwaze Belgische politici laten het atoompassief door de gewone mensen betalen.

2.11. Energieproductie en voorziening in bezit en in de handen van het gewone volk, is verbazingwekkend op veel punten:

- Het is direct bruikbare hernieuwbare elektriciteit, zonder brandstofcyclus, zonder torenhoge afvalproblemen, zonder koelwater, met weinig onderhoud en operationele tussenkomsten. Deze wonderbaarlijke eigenschappen zijn een grote luxe voor de eigenaars van een eigen PV-installatie. De koningin van alle energievormen is elektriciteit uit zonlicht en ervan afgeleide wind- en waterstromen.
- De maatschappelijke gevolgen van de uitbouw van kleinschalige hernieuwbare elektriciteit:
(1) De marxistische utopie - bezit van de productiemiddelen door het proletariaat – kent een andere realisering. Niet alleen proletariaat, maar alle bewoners van de wereld kunnen productiemiddelen bezitten. Het gaat niet over alle productiemiddelen, maar wel over de belangrijkste: elektriciteitsproductie. Het is de vervanging van stoomcentrales op fossiele brandstof en atoomenergie en gascentrales - deze benemen pakweg een vijfde van de huidige industriële economie.

(2) Het einde van het vuur & stoomtijdperk is ook een sprong in ontgroeien op *natuurlijke* wijze, gezien zulke ontgroei economisch voordelig is. Dit vermijdt de onduidelijkheid van de ontgroeibeweging over wie de lasten van welke opgelegde materiële krimpen draagt.

(3) Het uitschakelen van fossiele brandstoffen breekt de hoofdpijler onder het neoliberalisme, met sterke effecten op de geldpijler, en schokgolven naar de mediapijler. De impact op het agressie-militarisme, door de VSA mondiaal in leven gehouden, zal ook significant zijn. De twee machtigste corporaties – energie en wapentuig – verliezen geld en macht.

(4) Naarmate de kleinschalige hernieuwbare elektriciteitsproductie overal uitbreidt en in functie ervan de elektrische netwerken veranderen, stijgen de mogelijkheden van de lokale entiteiten om politiek-administratieve macht van onderop te bouwen. De beschikbaarheid van geschoolde mensen en van moderne Informatie & Communicatie Technologie wereldwijd, bespoedigt de omzetting van mogelijkheden in realiteit.

(5) De groei van vertegenwoordigende democratische instanties van onderop wordt gestimuleerd door het politiek vacuüm ontstaan bij de instorting van neoliberale machtsbastions met hun greep op de top-down vertegenwoordigende "democratie" in natiestaten, waar vandaag het woord democratie een eufemisme is voor totalitaire regimes.

(6) De fundamentele transformatie van tijdperk 2 naar tijdperk 3 is geen bestorming van de Bastille. Het is een voortschrijdende transformatie waarin blijvende kleine entiteiten van onder op het oude systeem irrelevant maken. De techno-economische vooruitgang is de stuwkracht, terwijl de dreigende klimaatverandering de zweep tot versnelling is.

3. Dwars Denken

Vrede en Welzijn voor Allen op Aarde is een realiteit volledig tegengesteld aan de toestand van de wereld anno 2026. Die nu nog onbestaande realiteit werkelijkheid maken, begint met *dwars denken*, geheel onafhankelijk van de nu heersende paradigma's. Dwars Denken breekt met *Gewoon Voortdoen*, de bescherming van bestaande toestanden met enkel pragmatische, verzachtende¹⁵ veranderingen. Een andere toekomst bereiken is onmogelijk¹⁶ zonder strategische, paradigmatische breuken met *Gewoon Voortdoen*. Welke breuken, wanneer, hoe en door wie of wat? zijn vragen voor nu en de toekomst. Dwars Denken is ook omzien vanuit kijkposities in de toekomst naar 2026¹⁷. Zulke kijkposities zijn stadia op weg naar de nagestreefde realiteit.

3.1. Onafhankelijk denken bouwt op feiten, niet op ideologie. Het is kritisch voor berichten en verhalen in media die de neoliberale ideologie aanhangen en vertolken. Immuun zijn voor opdringend en geestelijk verlamdend mediagebulder helpt bij het ontleden van misleidende berichtgeving. Het verhelderen van toestanden, beslissingen en gebeurtenissen, vereist diepgaand onderzoek van context en processen. Verkenning van diverse wetenschappelijke domeinen bevordert het herkennen van haalbare acties en actierichtingen die breken met *Gewoon Voortdoen*.

3.2. Een levenshouding¹⁸ gericht op *kennen*¹⁹ verkiest²⁰ *zijn boven hebben*, en verwerpt *macht* en *roem* toegekend door neoliberale²¹ regimes. Zulke principiële levenshouding is een voorwaarde om inzichten te vormen *tegenovergesteld*²² aan het *Gewoon Voortdoen* van het neoliberalisme.

3.3. Het neoliberalisme is een extreme versie van kapitalisme. Oligarchen en corporaties hebben het *strategisch* politiek zeggenschap geïsurpeerd via slimme masterminding²³. De formele structuren van de vertegenwoordigende democratie blijven dienstbaar voor misleiding van, en controle over, het volk. Want volksgeloof in het geldsysteem is nodig om rijken nog rijker te maken, zelfs met afbraak van de verzorgingsstaat. Indoctrinatie verdwaaert mensen en plaveit wegen naar gewelddadige controlesystemen en militarisering. Door de globalisering van kapitaal kan Groot Geld zich over de wereld spreiden en verplaatsen, om steeds meer geld en macht te concentreren bij oligarchen en corporaties. Neoliberalisme verduidelijken met drie hoofdkenmerken en drie ondersteunende pijlers, maakt het meer vatbaar bij het ontmantelen ervan.

3.4. Drie hoofdkenmerken typeren neoliberalisme:

(1) Financiële macht van oligarchen en corporaties domineert volgzaam politici in *strategische* socio-economische besluitvorming. Zoals de VS openlijk etaleert, zijn verkozen politici veelal

afhankelijk van Groot Geld. De politieke instellingen verworden tot democratische façade, met als resterende taken de zorg over de socio-economische en ecologische puinhopen door het neoliberalisme veroorzaakt.

(2) Economische groei wordt aangejaagd voor superwinsten, vergroting van de fortuinen van superrijken, waarbij talrijke ecologische grenzen sneuvelen.

(3) Meer sociale rechtvaardigheid is geen politieke prioriteit. Onmenselijke ongelijkheid is omschreven als *normaal*, als het evidente verschil tussen onvoldoend ondernemende armen en de superrijken die economische groei aandrijven. Liefdadigheid volstaat als aanpak. Ongelijk bezit en inkomen tussen verschillende mensen en groepen, en vage beloften over hogere levensstandaarden aan de horizon, trekken en houden mensen in de neoliberale ratrace.

3.5. Neoliberalisme steunt op drie pijlers; *Gewoon Voortdoen* met het neoliberalisme is het pad naar de ondergang.

(1) *Intensief en onbeperkt gebruik van fossiele brandstoffen*. Zonder deze geconcentreerde, steeds beschikbare energielevering, stort de neoliberale economie in met ook de totale verlamming van het agressie-militarisme.

Gewoon Voortdoen verhoogt de uitstoot van broeikasgassen en maakt de onomkeerbare klimaatcatastrofe onvermijdelijk.

(2) *Controle over geldschepping, geldstromen en opgestapelde fortuinen*. Met geldhefbomen domineren oligarchen en corporaties de meeste politici in geld-gedreven landen, via controle over de media, sterke beïnvloeding van de verkiezingen, lobbyisme in publieke administraties. *Gewoon Voortdoen* voedt populisme en totalitaire regimes die opschuiven naar fascistisch extremisme; de onmenselijke ongelijkheid neemt toe, en *illegale* migratie uit arme landen is onbeheersbaar.

(3) *Dirigerende verhaalmacht door indoctrinatie²⁴ via media met mondiale impact*. Media in handen van neoliberale consortia vertalen de *willekeur* van corporaties in verhalen over *vrije markten*, de VSA als *democratisch imperium* met honderden militaire basissen verspreid over de aardbol en absolute steun aan de Zionistische nazistaat Israël, de ideologie van Westerse superioriteit, ... voor het behoud van de misleidende en verlamme mantra "*er is geen alternatief voor het neoliberalisme*".

Gewoon Voortdoen met misleidende media hindert en vertraagt de *mogelijke alternatieven* om menselijk leven op Aarde te behouden. Vertraging is problematisch door de onomkeerbaarheid van de vernietiging van natuurlijke mechanismen en van ecosystemen.

3.6. Het neoliberalisme ontmantelen is een voorwaarde tot *Vrede en Welzijn voor Allen op Aarde*.

Maar wie zorgt voor de tijdige ontmanteling? Verzoeken aan neoliberale machthebbers snel gedaan te maken met het neoliberalisme is zinloos tijdverlies. Zo is ook de verwachting dat onderdanige neoliberale politici nu een vuist gaan opsteken tegen de Groot Geld belangen. Nochtans vertonen de oproepen en geschriften van actievoerders en NGO-organisaties zulk zinloos verzoeken en verwachten als hoofdlijn van hun denken en handelen. Dit tekort aan strategische klaarheid verklaart mede waarom klimaatbeleid ter plaatse trappelt, terwijl opwarming en klimaatverandering toenemen²⁵.

3.7. Hoofdzakelijk gewone mensen en gemeenschappen ondervinden, door schade en schande, de anomalieën van de rijke en heersende klassen, met oligarchen en corporaties aan het hoofd.

Als gedweeë aanhangers van het neoliberalisme verliezen politici legitimiteit en gezag. Grotere ongelijkheid en onopgeloste wantoestanden verzieken het maatschappelijk weefsel.

Alleen het volk kan de samenleving diepgaand veranderen, waarbij de drijfveren van volks handelen soms zijn samengevat²⁶ als *Schrik* en *Hoop*.

Schrik neemt toe door de *onomkeerbare* Opwarming van de Aarde – Klimaatverandering – Vernietiging van ecosystemen en van ecologische *functies*. Agressie-militarisme, oorlogen en verdiepende ongelijkheid vermenigvuldigen het menselijk leed. Door de ongelijke spreiding van armoede en leed groeien de mondiale migratiegolven, met extra druk op de armsten wereldwijd.

Hoop is terecht als de mogelijkheden om energie te gebruiken zonder fossiele brandstoffen mondiaal toepasbaar zijn. Dan verschrompelt de fossiele brandstoffen pijler van het

neoliberalisme, wat ook de geldpijler verzwakt. Het steeds wildere agressie-militarisme in voorgaande halve eeuw verliest een cruciaal onderdeel en motief voor oorlogsvoering. De nu uitdijende golven van migratie krimpen tot rimpels, door, overal ter wereld, kansen tot eigen ontwikkeling gebouwd op beschikbare goedkope elektriciteit, energie van topkwaliteit.

3.8. Transformatieve verandering groeit van onderop, wanneer de legitimiteit van de bestuurders verbrokkelt en de levensomstandigheden verslechteren voor mensen behorend tot de onderste lagen van de maatschappij-piramide. Dan willen veel mensen verandering van bestuur, regels en instellingen.

Opstanden van het volk zijn soms heftig, en kunnen zich verspreiden als lopend vuur. Echter, veel opstanden zijn episodisch, kort van duur en vatbaar voor sluikse captatie door valse leiders. Meer dan eens vestigen valse leiders een nieuwe tirannie, waardoor voor het volk de positieve resultaten van een geslaagde opstand verdampen. Niet-geslaagde opstanden verhogen de repressie van het oude regime, waardoor de levenssituatie van gewone mensen verergert. Dit voedt nieuwe weerstand en conflicten die eventueel in burgeroorlog ontaarden.

3.9. Fundamentele transformatie naar een nieuw tijdperk van positieve ontwikkelingen voor het gehele volk, is een zeldzame gebeurtenis. De slaagkans verhoogt met een goede combinatie van diverse factoren en krachten, zoals:

- Voldoende techno-economische middelen zijn beschikbaar om welzijn te verschaffen aan alle groepen en individuen in de samenleving.
- De bevolking beschikt over een geschoold potentieel, goede gespreid over de samenleving.
- *Schrik* stimulerende factoren zijn dwingend sterk en maken actie onontkoombaar.
- *Hoop* onderbouwende krachten zijn robuust en brengen materieel voordeel voor wie lijdt onder tekorten.

Transformatie begint doorgaans met pionier enclaves die prototypes ontwikkelen, met leerrijke mislukkingen en successen. Pionier successen zijn kandidaten voor veralgemening en voor inclusie van medeburgers in lokale gemeenschappen. Dit maakt de geschikte kaders voor vertegenwoordigende democratische instellingen *van onderop*. Deze kunnen de ontaarde centralistische politieke structuren vervangen.

Voorstanders en uitvoerders van verandering zullen meest komen uit de 80% van de wereldbevolking wiens economische situatie verbetert met fundamentele transformatie. Ook burgers uit de rijkere 20% zullen zich individueel of in kleine groepen aansluiten omwille van een brede waaier motieven, waaronder ethische waarden. Wanneer er veel en verscheiden lokale gemeenschappen en besturen bestaan, hebben bedriegers of tirannen weinig kans om de gehele transformatie te capteren.

Een breed draagvlak is blijvend mogelijk als de ontwikkelingen en uitkomsten onafhankelijk zijn van ideologische, godsdienstige en culturele stempels. Dan ligt het accent op socio-economische factoren in het algemeen belang en in het eigenbelang van alle gewone mensen. Politieke besturen zorgen voor het naleven van ethisch-maatschappelijke waarden, met aandacht voor de komende generaties. Deze waarden overschrijden het korte-termijn direct eigenbelang van individuen en belangengroepen.

4. Nabeschouwingen

Onderzoeken en voorstellen wat de samenleving is, en hoe ze kan veranderen, is een onbegrensde bezigheid zonder einddatum.

Om het essay kort en toegankelijk te houden, blijven belangrijke zaken buiten zicht. Bijvoorbeeld, het geldsysteem, andere economische regels²⁷ voor hernieuwbare elektriciteit uit licht en wind, de zwerfuitstoot van broeikasgassen ook juridisch als zwerfvuil behandelen, e.d.

De klimaattoestand dwingt tot onmiddellijk handelen, zonder tijdverlies, zonder verder gepraat over plannen en doelstellingen, zonder stilstand. Geen bestorming van de Bastille, maar gewoon bouwen van de meest voordelige energiesystemen: lokale hernieuwbare elektriciteit. Doen, en je zal genieten van de luxe en rust gekregen van hernieuwbare elektriciteit.

Eindnoten

- ¹ Era3 verwijst naar dit boek
- ² Etienne Vermeersch (1988). De ogen van de panda, p.7
- ³ U.Brand & M.Wissen *The Imperial Mode of Living*, hfd.15 in C.L.Spash, ed. 2017 Routledge Handbook of Ecological Economics
- ⁴ 420ppm overschrijdt de historische evenwichtswaarde van 280ppm met 50%
- ⁵ Dagelijks nieuws, zoals: M.B.Bif & F.P.Tuchen *How a monster ocean heatwave could fuel a super El Niño*. Bulletin of the Atomic Scientists, 30 mei 2026
- ⁶ IPCC [Intergovernmental Panel on Climate Change] Werkgroep I vat de kennis over klimaatverandering samen, en Werkgroep II behandelt de gevolgen van klimaatverandering.
- ⁷ Era3 hoofdstuk 8
- ⁸ Superwinsten zijn gekomen zonder inspanning. Jaarlijks meer dan US-\$ 1.000 miljard (1% van de mondiale economische rijkdom) tot 3.000 miljard met uitgelokte oorlogen. Era3, hoofdstuk 5 en figuur 9, p.128
- ⁹ Era3 hoofdstuk 2 en figuur 5, p.41
- ¹⁰ Era3 Inleiding, figuur 1, p.2
- ¹¹ IRENA - International Renewable Energy Agency - verschaft actuele informatie, gratis via www.irena.org
- ¹² Era3 hoofdstuk 3 is een analyse van de atoomenergie
- ¹³ De jaarlijkse ca.100 miljoen ton H₂ voor industrieel gebruik: chemische mest- en springstoffen, olieraffinage, staal, worden bekomen uit fossiele brandstoffen, met ca.1 miljard ton broeikasgasuitstoot.
- ¹⁴ Meest geadverteerd zijn de SAF=Synthetic Aviation Fuels, om de luchtvaart te dienen. Era3, hoofdstuk 4.
- ¹⁵ Vertaling van mitigative. Mitigation is onvoldoende om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen
- ¹⁶ Sheldon Wolin (2010). *Democracy Incorporated*. Princeton University Press
- ¹⁷ Dit is *backcast* gesteld tegenover *forecast*
- ¹⁸ Aristoteles gebruikt het woord *dispositie*
- ¹⁹ Savoir, bij het drietal Avoir-Pouvoir-Valoir (Hebben-Macht-Roem) als drijfveren van menselijk handelen
- ²⁰ Psycholoog en socioloog Erich Fromm's boek *To Be or To Have*.
- ²¹ Neoliberalisme als Westerse ideologie en maatschappijvorm ontstond in de jaren 1970 en werd dominant in de jaren 1980. De kenmerken en pijlers van neoliberalisme zijn beschreven in Era3, pp.164-169
- ²² Fundamentele transformatie is nodig om suïcidale daden van de rijkste mensen en landen te stoppen
- ²³ Era3 Glossary, p.xvii
- ²⁴ Fisher, M. (2009). *Capitalist realism. Is there no alternative?* London: Zero Books
- ²⁵ Era3 p.2: figuur 1 toont de jaarlijks broeikasgas uitstoot en atmosferische concentratie
- ²⁶ B.v., Benjamin Studebaker (2023). *The Chronic Crisis of American Democracy*. Palgrave
- ²⁷ Verbruggen, A. (2021). *Pricing Carbon Emissions. Economic Reality and Utopia*. Routledge, pp.151-154